

Langs de Dinkel leven de rivieroeverbossen

Dinkel bij het Lutterzand met rechts een grote, bloeiende grootvruchtige meidoorn (*Crataegus x macrocarpa*).

De rivierdalen in ons land zijn in de loop van de eeuwen zo sterk ontgonnen dat er nauwelijks nog natuurlijke bossen voorkomen. Zo niet langs de Dinkel, een klein, snelstromend riviertje in het oosten van Twente. Hier is een grote en gevarieerde natuurlijke rijkdom bewaard gebleven.

Tekst en beeld Bert Maes

Soortenrijke houtwal bij de Kribbenbrug.

Mooie bossen langs beken en kleine rivieren behoren in ons land tot de zeldzaamheden. We moeten ze zoeken langs de weinige niet geïkanealiseerde waterlopen. Daar zijn het vaak maar schamele, smal begroeide stroken die een beetje natuurlijk ogen. Een uitzondering is het dal van de Dinkel in Oost-Twente.

De bossen, bosjes, houtwallen en heggen langs de Dinkel behoren tot de mooiste van het land. We zien er essen, elzen, eenstijlige en tweestijlige meidoorn, wilde mispel, wilde kardinaalsmuts, sleedoorn, wilde rozensoorten, gladde iep, haagbeuk, jeneverbes, zwarte bes, bittere wilg en kraakwilg, maar ook minder alledaagse soorten als wegedoorn, grootvruchtige meidoorn en de zeldzame zwarte populier en winterlinde.

In de kruidlaag komen allerlei bijzonderheden voor als groot springzaad, elzenzegge, groot warkruid, boswederik, bosviooltje, dalkruid, grote muur, gewone salomonszegel, bosanemoon en gele lis. Opvallend zijn de restanten van zandduintjes waar kleurrijke vegetaties groeien van klokjes, steenanjer, grote wilde thijm, echt wal-

Detail van de bittere wilg met vruchtkatjes (*Salix purpurea* var. *lambertianum*).

Bloemen van de wilde mispel (*Mespilus germanica*).

Soortenrijke houtwal bij de kribbenbrug met op de voorgrond een rivierduintje met bloeiende klokjes (blauw), echt walstro (geel) en schapenzuring (rood).

stro en kruisdistel. Voor dit type vegetaties is een uitstapje naar het nabijgelegen dal van de Overijsselse Vecht overigens nog meer aan te bevelen.

Markegenootschappen

De rijkdom aan natuur in het Dinkeldal is niet toevallig. Veel bosjes zijn erg oud. Ze waren of zijn nog eigendom van boeren of van de markegenootschappen in Oost-Twente (een marke is een gemeenschappelijk beheerd stuk grond).

Ofschoon er ook hier en daar bosaanplant ten behoeve van houtteelt plaats vond, worden vele bosjes en houtwallen tot vandaag op traditionele wijze beheerd of aan hun lot overgelaten. Het traditionele beheer van hakhout, knotten en heggensoei was een garantie voor het behoud van de soortenrijkdom.

In de jaren '60 van de 20e eeuw was er nog een heftige discussie over het al dan niet kanaliseren van de Dinkel. Vooral in de benedenloop waren er nogal eens overstromingen die landerijen en akkers onder water zetten. Deze kronkelende, diep

ingegraven beek met zijn grote aantal meanders werd door velen als een landschappelijke, pittoreske schoonheid ervaren.

In het bekende boek 'Ons Dinkelland' uit 1926 werd het beekdal lyrisch beschreven door meester Bernink. Uiteindelijk werd besloten om de beek niet te vergraven. Als compensatie werd voor de benedenloop een omleidingskanaal gegraven, waardoor het water sneller kon worden afgevoerd. Een gevolg daarvan was wel dat een deel van de bossen nabij Denekamp ernstig verdroogde en de natuur verarmde.

Rivieroeverbossen

De bossen langs de Dinkel laten een beetje zien hoe natuurlijke rivieroeverbossen in ons land er ongeveer moeten hebben uitgezien. Het zijn bossen met populieren, essen, elzen en op de wat hogere delen de haagbeuk en winterlinde en allerlei struiksoorten.

Vooral de grote, zwarte populieren die hier en daar bewaard zijn gebleven, maken grote indruk ►

door hun breed uitgegroeide takken, een beetje knoestige stam en ruwe schors. Ze wijken genetisch wat af van de zwarte populieren langs de Rijn en Maas. De karakteristieke bladluizen die bladsteelgallen veroorzaken, ontbreken in het Dinkeldal. Op grond van recent DNA-onderzoek behoren ze wel degelijk tot de echte inheemse zwarte populieren.

Kernmerkend voor oude bosgroeiplaatsen zijn de tweestijlige meidoorn, maar vooral ook de grootvruchtige meidoorn *Crataegus x macrocarpa*. De laatste is de kruising van de tweestijlige meidoorn en de koraalmeidoorn (*Crataegus rhipidophylla*). Koraalmeidoorns zijn mogelijk uitgestorven in ons land, al wachten een paar kanshebbers in Zuid-Limburg nog op een DNA-analyse. De grootvruchtige meidoorn is zeer zeldzaam, maar hij staat steeds op oude groeiplaatsen die in at-

lassen van vóór circa 1850 staan aangegeven.

Bijzonder is de winterlinde. Deze inheemse boom was ooit een algemene soort in ons land, maar met de komst van de eerste landbouwers, zo'n 5.000 jaar geleden, is het areaal steeds meer ingekrompen. Na de middeleeuwen moet het al een zeldzame soort zijn geworden, die alleen in het oude boerenland in bosjes, overhoekjes en houtwallen bewaard bleef als hakhout- en knotboom. Toch was de linde interessant genoeg als veevoer, als honingboom voor de bijenteelt, voor de bastvezels en houtskoolwinning. In het Dinkeland komt de winterlinde op de genoemde oude landschapselementen geregeld voor.

Wilde wilgen

Door de griendteelt zijn de echte wilde wilgen spaarzaam geworden. Voor de mandemakerij en productie van onder andere hoepels werd vanaf de 18^e eeuw tot de tweede wereldoorlog naarstig gezocht naar wilgenklonen van een steeds betere kwaliteit. Grootschalige griendteelt zoals in Zuid-Holland en de Biesbosch was in Twente echter niet aan de orde.

Ofschoon er langs de Dinkel ook allerlei cultuurvariëteiten van wilgen voorkomen, waaronder katwilg, kraakwilg en bindwilg (zoals *Salix x rubens* var. *basfordiana* en *Salix fragilis* var. *decipiens*), zien we ook nog allerlei autochtone populaties van de schietwilg, kraakwilg, bittere wilg en amandelwilg. Vooral de vrij grote populatie van de autochtone bittere wilg (*Salix purpurea* var. *lambertianum*), te herkennen aan de verbrede bovenhelft van het blad, is de moeite waard.

De bittere wilg behoort tot de struikvormende wilgen, maar we zien er ook echt grote struiken, en soms zien we bijna kleine bomen met dikke stammen. Wilgensoorten komen overal verspreid langs de Dinkel voor, maar de genoemde soorten

Opvallende, grote bittere wilg (*Salix purpurea* var. *lambertianum*).

Bloemen van de winterlinde (*Tilia cordata*).

Vruchten van de sleedoorn (*Prunus spinosa*).

Monumentale zwarte populier (*Populus nigra*) langs de Dinkel.

komen we vooral in het zuidelijke deel tegen.

Ten oosten van de Dinkel liggen dekzandbodemden die plaatselijk hoog zijn opgestoven tot landduinen: het Lutterzand. Het is een aardkundig monument. Sinds de 17^e eeuw is het een stuifzandgebied dat in de loop van de 19^e en 20^e eeuw werd beplant met vooral grove dennen, maar er zijn ook restanten van oude eikenstrubben en enkele jeneverbessen.

Natuureservaat

Het in stand houden van een complex natuurgebied zoals het Dinkeldal is niet eenvoudig. Er worden al veel natuurgerichte maatregelen genomen en een groot deel is aangewezen als natuureservaat en als Natura 2000-gebied. Stekmateriaal en zaden worden hier verzameld voor de kweek van verantwoord nieuw plantgoed. Toch valt er ook nog heel wat te verbeteren. De ernstige verdroging is al genoemd en er wordt niet altijd de gewenste beplanting toegepast. Door gebrek aan kennis worden soms bijzondere bomen en struiken verwijderd. Ook bestrijdingsmiddelen worden geheel onnodig in bosranden nog gebruikt door boeren.

Behalve de fraaie en bijzondere bos- en houtwalrestanten is het Dinkeldal vooral ook een landschappelijk aantrekkelijk gebied, dat door fietsers en wandelaars druk bezocht wordt. ■

Bindwilg (*Salix x rubens* var. *basfordiana*) met vruchtkatjes: een relict van de mandenmakerij.

De Dinkel met fraai uitgesuurde buitenbocht; rechts een amandelwilg (*Salix triandra*), links opslag van enkele kleine zwarte populieren.